

Direcció General de Participació Ciutadana

Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació
Generalitat de Catalunya

Estudi sobre la desafecció política

El conflicte entre els partits polítics i els professionals dels mitjans de comunicació públics: la 'vaga de signatures' i el desprestigi mutu

Introducció

L'informe que ara es presenta s'insereix en un de més ampli sobre el problema de l'abstenció electoral i, més globalment, sobre la desafecció política que afecta la ciutadania. El primer aclariment que cal fer és que el títol no vol generar en cap cas la idea que les protestes dels professionals de l'audiovisual català poden fer augmentar l'abstenció. No és tan elemental, encara que cal admetre que, essent els mitjans de comunicació un enllaç central entre la ciutadania i la resta d'agents polítics i socials, sí que cal atendre als punts conflictius que els enfronten.

Des de les eleccions al Parlament de 2003 ha tingut lloc el que s'ha anomenat finalment *vaga de signatures* en la informació electoral dels mitjans audiovisuals públics catalans. Cal dir que a la protesta s'hi han anat sumant progressivament algunes ràdios i televisions i que la queixa s'ha produït de diferent manera i en graus variats en les diferents campanyes electorals.

Els professionals protesten per la norma dels *blocs*, que fa que la informació electoral de campanya en els noticiaris (i no l'estricta propaganda sense filtre informatiu) s'organitzi, en ordre i en temps, per franges proporcionals a la representació parlamentària de cada força política. A això se li ha dit *forquilles* dels blocs. Cal dir que aquesta regla no està regulada per llei sinó que és pactada pels consells d'administració dels mitjans i altres vegades ha estat imposada per les diverses juntes electorals com a resposta als recursos interposats pels partits.

Un quinquenni de protestes professionals, una situació de paràlisi en una possible solució i el treball del Consell de l'Audiovisual (CAC) per superar-lo, fan que ens trobem en un moment de necessària reflexió. Al juny de 2007 el CAC va demanar que s'eviti la reiteració de la fórmula concreta de protesta que "projecta el descrèdit sobre el conjunt dels partits polítics". Té interès, doncs, detallar la situació, veure-la històricament i valorar-ne els efectes i la possible solució.

Cal afegir que ha estat, a més, un període d'extraordinària activitat electoral: des de 2003 hem tingut dues eleccions al Parlament de Catalunya, unes altres al Parlament europeu, unes generals espanyoles, unes municipals i dos referèndums, el de l'Estatut i el de la Constitució Europea. Aquesta profusió de trobades electorals i, per extensió, de cobertures informatives en paral·lel, ha multiplicat la presència de la protesta i ha generat sensacions d'esgotament diverses.

En primer lloc, els professionals dels mitjans públics han estat sotmesos en menys temps de l'habitual a la pressió d'una limitació que complica extremadament la seva feina

(comptar amb forquilles estretes i percentatges precisos el temps de notícia que dediquen a cada força). En segon lloc, la reiterada aparició de la protesta ha originat comentaris contra el mateix col·lectiu professional que exerceix aquesta queixa.

A webs i pàgines personals, que tant pertanyen a àmbits més propers a l'oposició al Govern actual com a d'altres, s'han començat a defensar els blocs electorals com una garantia mínima de pluralitat. Es dona suport als blocs com a mal menor davant la desconfiança amb la classe periodística. En els casos més discrets es comenta que “la protesta pels part dels mitjans públics és un dels elements *ja clàssics* en qualsevol campanya electoral al nostre país”, en altres de més combatius es parla de “periodisme estupiditzant” o de “cantarella insidiosa”.

És evident que la repetició de la vaga s'està girant en contra del que defensa: el respecte a la professionalitat dels periodistes. Des de diferents òptiques polítiques no s'acaba d'entendre que usin una plataforma amb poder de difusió per a fer una protesta sectorial i professional, mentre d'altres col·lectius no compten amb ella.

Davant aquest enquistament i d'un cert gir en l'adhesió que els professionals puguin generar, l'objectiu d'aquest informe és atendre, en primer lloc, a l'històric de les protestes. En segon lloc, a la postura que han defensat els partits en el seu discurs i en la seva actuació davant les juntes electorals. Després, veure el paper de les institucions que hi intermedien i, finalment, fer-ne recomanacions.

I. LA POSTURA DE LA PROFESSIONI, CINQ ANYS DE LLUITA

Com s'arriba a la vaga de firmes

En tant que tractarem el Col·legi de Periodistes de Catalunya (CPC) com a institució amb iniciatives però també en el que significa de representació professional, cal recordar com les protestes s'inicien el 2003, en el marc d'una desantenció a les demandes que el Col·legi havia manifestat. L'estiu de 1999 el CPC havia difós el document *Per un nou model de ràdio i televisió pública*, en què afirmava:

“Cal reformar el model actual per enfortir el sistema públic de ràdio i televisió, el manteniment del qual no ha de ser qüestionat. En primer lloc, l'experiència demostra que el lliure mercat no garanteix per si sol les funcions socials, culturals i polítiques que han d'acomplir els mitjans audiovisuals en una societat democràtica moderna. Per això calen uns mitjans que garanteixin una informació plural, independent i orientada a satisfer els interessos dels ciutadans abans que cap altre. En segon lloc, els mitjans públics són imprescindibles per garantir que tota la població podrà tenir accés als serveis de radiotelevisió. I en tercer lloc, són necessaris també per garantir l'existència d'uns espais públics que ajudin a transmetre als ciutadans la consciència de formar part d'un col·lectiu davant d'una oferta que tendeix a la segmentació temàtica i a la globalització cultural”.

El 2003, davant el fet que aquella demanda preelectoral no havia fet cap efecte i amb el sentiment d'una legislatura perduda, es difon un altre document, datat el 28 de maig, que insisteix en les demandes del 1999. *Per la reforma dels mitjans de comunicació públics* es presenta el 8 de setembre de 2003, essent degana del Col·legi Montserrat Minobis.

Encara que el document no fa referència a les *forquilles* dels blocs electorals, sí que planteja que els organismes de control dels mitjans públics han de ser més professionals i menys polítics. Aquesta és sempre la discussió de fons, el marge de llibertat o de control polític per a treballar en els mitjans de titularitat pública.

A desembre de 2007, la Llei de l'Audiovisual es troba encallada en la seva aplicació per la discussió del repartiment de membres del consell de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA). És, doncs, un cicle que no s'ha tancat del tot. (Vegeu la coda afegida a maig de 2008)

El 29 d'octubre de 2003, amb l'horitzó de les eleccions al Parlament del 16 de novembre, se celebra un acte al CPC en el qual es presenta el manifest contra els blocs electorals dels comitès professionals (d'empresa o redaccions, segons cada cas) de Televisió de Catalunya, Catalunya Ràdio, les delegacions catalanes de Televisió Espanyola i Ràdio Nacional, Com Ràdio, Barcelona Televisió i TV l'Hospitalet. El manifest remet al document del Col·legi i destaca els blocs com “un fenomen inèdit a Europa” i una “aberració periodística” que és l'única forma possible de consens que han trobat els partits per la “seva desconfiança mútua”. La CCRTV (la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió després es dirà de Mitjans Audiovisuals) declara públicament que defensa els blocs però es compromet a debatre-ho.

Segons Pilar Antillach, presidenta de la Comissió de Mitjans Públics dels Col·legi de Periodistes de Catalunya, la llavor real es troba en allò que va succeir a TV3 en la campanya de les municipals 2003 (25 de maig), ja que la reacció a l'atemptat que va tenir lloc a Casablanca, al Marroc, va quedar “engolida” pel bloc i menystinguda informativament.

La protesta com a tal es fa efectiva el dia 7 de novembre de 2003, jornada pactada per a no firmar les peces dels noticiaris. A Catalunya Ràdio, a més, acorden que llegiran una falca explicant-ne els motius. Per tal de resseguir les protestes hem escollit la revisió dels programes informatius de TV3, entesa com a líder d'audiència i com a canal de lideratge, també en el col·lectiu professional. Al *TN Vespre* d'aquell dia no se signen les peces al bloc electoral ni hi ha *stand-ups* on els periodistes apareguin en pantalla. Se signen, però, les peces de la resta de telenotícies i no es llegeix cap dóna-pas amb la protesta.

La resta de dies se signen les peces però en *La nit al dia* (s'ha revisat la del dia 10 de novembre) es locuta aquest dóna-pas: “Els nostres companys segueixen minut a minut els candidats i ens n'expliquen les propostes segons l'ordre i el temps que els mateixos partits han acordat”.

Comencen els recursos

La protesta devia tenir el seu efecte si tenim en compte que per a les eleccions generals del 14 de març de 2004, la campanya de les quals va acabar bruscament un 11-M recordat per tothom, la CCRTV va arribar a un acord per descartar les quotes en els informatius i augmentar el temps de notícia dedicat als partits més petits. Hi havia, ja, unes altres amenaces: el que se n'ha dit *senyal realitzat* o *editat*, és a dir, que els partits proporcionen el seu senyal de televisió i decideixen en quin moment entrar als

informatius. Creen així una escenografia favorable a la seva imatge. Ja en sabem els resultats: joves macos darrere els candidats, banderoles, confeti i aplaudiments.

Mònica Terribas ho havia denunciat al número de primavera de 2004 de *Comunicació21*: “No esperin periodisme en la cobertura dels principals partits a les generals: tindran espais de propaganda política, en què només hi haurà els ulls autoritzats pels partits. És la negació subtil de la llibertat de premsa”. El recurs de Convergència i Unió interposat a la Junta Electoral Central és estimat i les forquilles tornen. La protesta es fa el 4 de març i la resta de campanya és normal en signatures, *stand-ups* i *dóna-pas*.

Pel que fa a les eleccions al Parlament europeu del 13 de juny de 2005, encara que no hem revisat l'execució de la protesta a TV3, cal dir que els comitès professionals de Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio emeten un comunicat el 24 de gener de 2005 on reclamen que se'ls reconegui el mèrit d'haver batallat per la flexibilització dels blocs. Afirmen amb contundència:

“El fet que el director general de la CCRTV i/o el seu Consell d'Administració s'ho vulguin atribuir, quan la lluita ha estat precisament contra ells, és una mostra de cinisme escandalosa, que evidencia quines són les qualitats que fan falta per dirigir els mitjans públics. Reclamem, amb urgència, que la CCRTV es despolititzi. No podem fer front a la competència del sector privat si abans no ens veiem alliberats del control polític”.

El referèndum de l'Estatut s'afegeix al que comença a ser una constant de les campanyes. A 2006 són ja tres anys de protestes i, juntament amb les municipals de 2007, són les que donen més visibilitat a aquesta *altra* campanya dels professionals. El 6 de juny de 2006 (en plena campanya electoral del plebiscit estatutari del 18 de juny) la Junta Electoral Central contradia l'anterior acord de la Junta Electoral Provincial i revoca els criteris que ha adoptat la CCRTV sobre l'ordre més flexible d'aparició en els blocs. Aquest cop era el Partit dels Socialistes qui havia presentat el recurs.

A partir d'aquest moment les protestes es fan més contundents i és TV3 qui lidera la campanya de, diguem-ne, manifestacions. De fet, segons els informes específics del CAC sobre el pluralisme a la ràdio i a la televisió, en la campanya de l'Estatut TV3 és l'única cadena de les revisades que dóna temps a la protesta, amb el pes més gran de la informació relacionada amb les eleccions que no és estrictament de campanya, fins i tot per dalt del temps ofert a la Plataforma Cívica de l'Estatut.

En el *TN Migdia* del 9 de juny, el *dóna-pas* resa:

“Avui els hem de fer notar que no només les informacions sobre el referèndum no van firmades, sinó que és tot el telenotícies el que no porta cap firma. És una protesta dels treballadors de TV3 per la norma que fixa la durada global d'aquestes notícies en funció de la representació política”.

En el *TN Vespre* del dia 11 al *dóna-pas* no es diu res, però a meitat resum de les activitats de campanya, que va sense firmes, es diu:

“Aquesta informació, com la de la resta de campanya, no van firmades pels periodistes. Es tracta d'una mesura de protesta dels treballadors de TV3 per la norma que fixa l'ordre i la durada global d'aquestes notícies en funció de la seva representació política”.

La nit al dia del 14 de juny admet la reiteració:

“I els recordem que, una vegada més, aquesta peça resum que fem cada dia no va signada pels nostres companys en protesta pels criteris establerts pel Consell d’Administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió que condiciona amb el còmput de temps la nostra feina”.

Com veiem, s’ intenta repetir la protesta de manera variada i també es va fent divers el moment d’ inserció de la queixa en el telenotícies. El bloc electoral no se signa en tota la campanya i algun dia tampoc la resta de noticiari.

Solidaritat dels equips d’informatius

Pocs mesos després del referèndum de l’Estatut, a la tardor següent, es convoquen eleccions al Parlament de Catalunya, avançades per la situació governamental. La modalitat de no signar totes les notícies dels informatius diaris es manté, ja que es considera que si no, és en els periodistes que han de fer la cobertura de la campanya en qui recauen els possibles perjudicis que genera la protesta. És tot l’equip d’informatius, per tant, qui ni apareix ni signa.

Les eleccions seran el 1 de novembre i al *TN Vespre* del dia 20 d’octubre, en finalitzar, es comenta:

“Aquesta i totes les informacions que els hem explicat en aquest telenotícies no estaven firmades. És una protesta de la redacció dels serveis informatius de TV3 per la norma que fixa l’ordre i el temps de les informacions de campanya en funció de la representació parlamentària dels partits i no pas per criteris informatius”.

El dia 22, al *TN Migdia*, també es postposa per a abans de l’espai del temps la lectura de la protesta:

“I abans del temps els recordem perquè cap de informacions d’aquest telenotícies ha estat firmada. És una mesura de protesta de la redacció dels serveis informatius de TV3 per la norma que fixa l’ordre i el temps de les informacions de campanya en funció de la representació parlamentària dels partits i no pas per criteris informatius”.

A *La nit al dia* tampoc no signen el bloc i el dia 25 comenten:

“Avui el que fem, com cada dia, és repassar el que han fet les cinc candidatures que en aquest moment tenen representació dins del Parlament de Catalunya, representació parlamentària d’acord amb els criteris d’ordre i temps que ens marca la Junta Electoral Central [*sic*]”.

És evident que el que es vol dir és que és la representació parlamentària la que marca l’ordre i el temps en els blocs, no a l’inrevés.

Segons els informes del CAC, TV3 continua donant més temps a la vaga que als altres temes relacionats. A TVE Catalunya també la comencen a fer i en aquest cas la protesta suposa la quarta informació sobre les eleccions que no són campanya a què es dedica temps. Aquest informe sobre la pluralitat afirma que els dóna-pas de la vaga són un

4,3% de la informació d'eleccions a TV3 i un 1,6% a TVE Catalunya. Barcelona Televisió ja incorpora una referència de 14 segons al tema.

La darrera campanya analitzada, la de les municipals de 2007 del 27 de maig, s'instal·la en la protesta que ha començat a originar queixes en la ciutadania o, almenys, distància. Pel que fa a TV3, al *TN Migdia* del 18 de maig no es localitza cap dóna-pas que expliqui el motiu de la falta de firmes, però no hi ha res signat a tot el telenotícies.

El *TN Vespre* del dia 21 tampoc no va signat però avançat el TN, es diu:

“Ja veuen que ni es firmen les informacions ni surt la imatge dels periodistes que les elaboren. Els partits polítics imposen un sistema de blocs electorals minutats amb el qual no estem d'acord perquè no està fet amb criteris periodístics”.

El programa *La nit al dia* del 23 de maig ho deixa per a després de l'entrevista (a Xavier Trias):

“La informació política està pautaada per unes forquilles de temps que fan que això ens limiti una mica la nostra feina i també creiem que limita, en el fons, el dret dels ciutadans a conèixer d'una manera menys encotillada la informació política, però, en campanyes així, per la qual cosa nosaltres protestem des de la redacció d'informatius i no firmem aquests dies les informacions”.

Segons el CAC, la protesta a TV3 és el segon ítem en temps (3,7%), després de la campanya a la resta de l'Estat, de què s'informa a banda dels actes de campanya. A Barcelona Televisió ja és el primer tema informatiu a banda de la campanya (3,9%) i a TVE Catalunya, el tercer (3,1%). TV l'Hospitalet s'hi ha sumat i la protesta també ocupa el primer lloc de les notícies relacionades però suposa menys en el total, un 1,6%. Per tant, sembla evident l'efecte des de 2006 del lideratge de TV3 en la protesta.

A BTV es van fer directes de l'enganxada de cartells i el cara a cara de la nit electoral. El dóna-pas de Barcelona Televisió el 23 de maig al noticiari de migdia va ser:

“Obrim l'espai dedicat a la campanya electoral. Per a aquesta cita el Consell d'Administració de Barcelona Televisió ha arribat a un acord per unanimitat. Un acord que permet aplicar alguns criteris periodístics al tractament que els periodistes fem d'aquesta informació. Tot i això, els professionals ens afegim a la protesta de la resta de mitjans públics per aconseguir una informació electoral sense imposició de temps. Per això les següents cròniques no estaran signades”.

Com veiem, hi ha una referència positiva a l'acord més flexible de Barcelona Televisió, que ja tenien a la CCRTV, però la protesta és unitària. Pel que fa al Consell d'Administració de Barcelona Televisió, el 24 d'abril de 2007 va arribar al consens, difícil d'aconseguir en el ple i cercant unanimitat per evitar un altre recurs davant la Junta Electoral, que el còmput de la proporcionalitat fos al final de la campanya i que l'ordre i el temps cada dia es decidís lliurement però respectant un marge d'entre 30 segons i 2 minuts 30 segons com a mínim i com a màxim. És dir, forquilles flexibles amb mínim i màxim, tria lliure d'a qui dedicar-les i respecte final a la representació parlamentària, amb un acord que ho unifica, ja que el més *gran* no pot ser més de 2,5 vegades el *petit*.

Els professionals de Barcelona Televisió ho van valorar positivament en part. Alguns altres professionals consultats creuen que en la pràctica, això significa el mateix que les *forquilles* tancades, ja que si no respectes cada dia l'ordre, és molt difícil que tanquis bé el còmput final. La por del Consell, però, no era infundada, pel que fa als acords de la CCRTV, CiU va interposar recurs en contra davant la Junta Electoral Provincial, que el desestima, com veurem després.

Opinions professionals

Eva Arderius, redactora de Barcelona Televisió des de 2000, ha participat en les reunions sobre el tema organitzades pel Col·legi de Periodistes. Arderius creu que els redactors van valorar positivament l'acord del Consell de BTV. Veu com a "raonable" la major flexibilitat però que, tanmateix, la informació "continua encorsetada". Segons Arderius, la mediació del Col·legi en el tema ha estat més forta en les municipals de 2007 i la coordinació s'ha fet a través de correu electrònic.

La visió periodística és que el control que s'ha imposat amb els blocs genera "antitelevisió". Amb l'avorriment i el distanciament que provoca, segons Arderius, no hi guanyen els partits: "Així el missatge no arriba a la gent. S'ha de pensar en formats televisius que permetin una major flexibilització".

Rosa Marqueta, directora d'informatius de TV3, i Manel Raya, director del 3/24, subdirector d'informatius i encarregat dels equips de la nit electoral i de la cobertura de campanya, opinen que és un conflicte encallat: "Ja s'han fet intents de negociació i no hi ha resultats, per la falta de voluntat política". Pel que fa a la darrera sentència de la JEC després del recurs de CiU, no veuen que faci referència als blocs estrictament, la interpreten com una sentència plena de "veleïtat" i que no aturarà la protesta.

Com d'altres professionals, creuen que si existeix la intermediació del CAC tot l'any, la campanya electoral suposa l'establiment d'una excepcionalitat injustificada.

Per a Pilar Antillach, presidenta de la Comissió de Mitjans Públics del Col·legi de Periodistes, el problema és que s'està "en campanya permanent". La suposada autoregulació de la professió s'ha convertit en un "control" que ja és còmode per a una part de la professió, ja que així no li cal arriscar-se a qui ha de prendre decisions o assumir tasques editorials. Segons Antillach, són els editors qui es queixen que en l'emissió dels blocs es perden entre 40.000 i 50.000 espectadors. Coincideix amb Arderius que aquests blocs provoquen "desídia", però no només en l'espectador sinó també entre els periodistes i en la classe política: a uns i altres els assegura uns formats i temps tancats amb els quals no els cal ni competir ni innovar.

Per a Antillach s'ha avançat en el suport de la professió a la mesura de protesta però la situació està encallada: "És un problema interprofessional, els mitjans privats ho han frivoltitzat, no hem fet autocrítica ni ho hem sabut explicar bé". La unanimitat és difícil, segons ella, pel sectarisme i la connivència "malsana" de càrrecs polítics i periodístics. El problema dels blocs és menor davant el de l'espectacularització de la política.

Josep Carles Rius, degà del Col·legi de Periodistes, també creu que falta unanimitat en la professió.

I. INFORMACIÓ I LLUITA PARTIDISTA

Ha estat precisament el Col·legi de Periodistes de Catalunya qui va demanar als partits que no alcessin més recursos contra els acords que havien anat flexibilitzant els blocs. Cal reflexionar atentament sobre quin ha estat el paper dels partits polítics davant els intents de la professió de separar clarament els blocs de propaganda electoral de la informació diària als mitjans públics.

Com hem vist en les referències de la protesta, entre 2004 i 2007 tant el Partit dels Socialistes com Convergència i Unió han interposat recursos a les diverses juntes electorals pel seu desacord amb les decisions d'alguns consells d'administració dels mitjans. El recurs de CiU de 2004 contra els acords de la CCRTV que ja hem comentat es va produir en un marc polític de canvis governamentals.

Iniciativa per Catalunya i Esquerra Republicana havien acompanyat el Col·legi de Periodistes en la presentació del manifest contra els blocs el 2003. Joan Ridao, per ERC, va manifestar que el seu partit s'oposaria als blocs i optaria per "fer-los desaparèixer".

El 2004 Joan Ferran, en nom del PSC, critica el recurs de CiU i afirma el "compromís del grup" per a la "revisió" dels blocs. A 2006, en canvi, és el PSC qui alça un recurs contra els acords de la CCRTV per l'ordre d'aparició en el bloc durant la campanya de l'Estatut i la Junta Electoral Provincial (JEP) li dóna la raó.

El darrer recurs l'ha protagonitzat CiU i ha suposat un canvi en els criteris de les juntes, que, malgrat tot, són d'una incertesa i falta de constància remarcable. La resposta a CiU de la JEP, amb la ratificació de la JEC, separa els blocs de propaganda dels criteris informatius i afirma que les juntes electorals no poden programar.

"La libertad de programación debe ser respetada sin que pueda considerarse competente a la Administración para condicionar la duración de los espacios informativos ni tan solo si ha de emitir información electoral. [...] Salvo los espacios gratuitos de propaganda electoral, no pueden las Juntas Electorales inmiscuirse en la programación de los medios audiovisuales, siempre que se respeten los principios de pluralismo político y social, así como la neutralidad informativa de los medios de titularidad pública en periodo electoral".

Essent els consells d'administració, el Consell de l'Audiovisual i les mateixes juntes electorals espais on es reproduceix la pluralitat política íntimament lligada als partits amb representació parlamentària, cal demanar respecte al consens a què s'arribi a aquests organismes i una consideració dels mitjans públics com un territori compartit i no de lluita per quotes. No és gens clar, potser ans al contrari, que aquests blocs afavoreixin el vot ni animin la vida política.

En el moment de redacció d'aquest informe, a tres mesos d'un altre llindar electoral, l'enfrontament al voltant de la composició de la CCMA i les discussions sobre l'excessiu pes nacionalista de TV3 no auguren un avenç en aquest camp. En la crítica del PSC a la "crosta nacionalista" als mitjans de la CCMA es confon país, ideologia i partits i es molesta, encara més, als col·lectius professionals. És el CAC, qui, com ja fa, ha de continuar vigilant la pluralitat si se li demana.

III. EL COMPROMÍS DE LES INSTITUCIONS

Diverses entitats depenents de l'Administració i d'altres de professionals han participat en aquest conflicte que sembla que s'allargarà i que està lluny de la solució.

El Col·legi de Periodistes de Catalunya

Aquesta institució s'ha implicat cada cop més en donar suport a la protesta dels professionals, tal com hem vist des de l'acord de 1999, recuperat el 2003 amb l'horitzó de la nova Llei de l'Audiovisual que havia de venir. En els darrers anys s'han intentat enteses amb altres grups professionals de l'Estat (amb el grup Xornalistas de Galicia i l'Asociación de la Prensa de Madrid han signat coses conjuntes sobre el tema) i a juliol de 2007 es van mantenir trobades amb els caps d'informatius de Televisió de Catalunya, Catalunya Ràdio, Barcelona Televisió i altres mitjans.

Josep Carles Rius, degà del Col·legi, destaca que els mitjans privats no pateixen aquesta situació de pressió i que, malgrat la voluntat d'evitar que es repeteixi la protesta, no hi ha una postura unitària. De fet, l'acord que havia d'arribar entre el Col·legi de Periodistes i el CAC no s'ha fet efectiu. El punt de desacord és la defensa o no de l'autoregulació. Per a una part dels col·legiats, l'"equitat" que demana el CAC és "un eufemisme" mentre els consells d'administració dels mitjans estiguin protagonitzats per membres de partits polítics.

Un comunicat del Col·legi del 9 de maig de 2007 explicita aquesta falta de coincidència:

"Lamentem que els criteris de neutralitat, equitat, pluralitat i equilibri que han de caracteritzar una democràcia avançada s'interpreten i apliquen erròniament amb sistemes de blocs, contingents o lots de temps i preferències predeterminats en els mitjans públics. Aquests criteris fan cas omís de l'interès informatiu i dels principis professionals més elementals del periodisme. Tampoc haurien de ser aliens a aquests principis els mitjans privats que es proclamen independents".

El Col·legi ha encarregat un dictamen als advocats Josep Mir, Carles Pareja i Gemma Segura sobre la naturalesa dels blocs que, a maig de 2007, conclou alguns punts que són els que sempre es discuteixen al voltant d'aquest format de programació controlada:

- Els blocs imposats no es corresponen a l'interès públic de la informació.
- La imposició del senyal (senyal editat) nega el dret a la informació.
- Els blocs releguen els informadors al paper de purs transmissors.
- Amb els blocs s'assimila informació a propaganda perquè s'administren d'igual manera.
- La imposició dels blocs no té cobertura legal i conculca drets constitucionals.
- La cerca de l'equilibri entre dret a la informació i pluralisme s'haurà de fixar per llei en la seva exactitud.
- El repartiment de la informació en blocs en si mateix no garanteix la neutralitat, sinó que és la informació la que ha de ser neutral en els continguts.

- Ja hi ha mecanismes que regulen el pluralisme: la presència de grups polítics a l'administració de mitjans públics, l'aparició dels partits en la programació habitual i la propaganda electoral en campanya pautaada.

Aquest dictamen estava preparat a les municipals de 2007 i podria ser presentat en les properes eleccions. El Col·legi buscarà el suport de les institucions europees i estudiarà el recurs al Tribunal Constitucional si fos necessari o a “tantes instàncies com calgui”, segons el manifest del 9 de maig citat.

La mediació del CAC

Atenent la seva funció pública, el Consell de l'Audiovisual ha estat molt actiu en els darrers anys a l'hora d'exercir una mediació que és molt necessària en aquest conflicte. El 2006 ja s'havien produït trobades de delegacions del Col·legi de Periodistes i del CAC a propòsit de les Jornades sobre la Qualitat de la Informació en els Processos Electorals celebrades al setembre i en el plenari de 27 de març de 2007 es presenta a Girona l'acord *Recomanacions sobre la qualitat de la informació en els processos electorals per als prestadors públics de serveis de comunicació audiovisual*. El Consell advoca per superar la rigidesa del blocs electorals i planteja uns punts concrets al voltant dels quals buscar el consens.

L'equitat criticada per alguns professionals es planteja com una “igualtat esglaonada”, és a dir, amb el respecte a algunes forquilles que pactin els consells d'administració. L'interès informatiu ha de ser el que marqui la jerarquia dins els blocs: la durada i l'ordre de la informació serà variable. El CAC demana professionalitat en l'exercici periodístic i respecte a aquesta professionalitat: els mateixos criteris que s'apliquen tot l'any han de ser vàlids en campanya electoral.

El “senyal propi” i el lliure accés als actes de campanya fa referència a un dels punts més agressius per a la llibertat d'informació, que és el senyal editat. Pel que fa a la igualtat d'oportunitats, el CAC demana que es doni veu a candidatures no parlamentàries i se superin així les dificultats de difusió de les forces no representades als consells d'administració. El CAC apel·la al sistema “francès” en què els editors són els que vetllen per l'equitat de l'assignació de temps de les forces parlamentàries i no parlamentàries.

L'acord s'havia pres en el ple del CAC del 7 de març i feia referència a la vaga de signatures. El CAC recomanava “evitar en un futur” aquesta reiteració de la protesta perquè pot fer planar la sospita sobre la qualitat de la informació dels mitjans públics. El CAC *renya* els periodistes per atendre més a la seva protesta que als fets noticiables:

“Es constata de nou, com ho reflectia també l'informe de pluralisme de la campanya del referèndum sobre l'Estatut, que les referències a l'anomenada *vaga de signatures* dels periodistes de TVC han estat –a banda de la informació de la campanya electoral– les que més temps han sumat”.

És en els informes de pluralisme que fa el CAC on s'ha destacat que la protesta reiterada s'ha produït malgrat els acords de la CCRTV i el canvi de postura de la JEC, amb l'acceptació de la seva falta de potestat per intervenir en els blocs. El CAC fa notar que els consells d'administració de Televisió de Catalunya i de Barcelona Televisió

havien donat passos per a flexibilitzar la informació i optar per l'equitat global més que per la proporcionalitat estricta.

El CAC lamenta que aquesta protesta “no es correspon ni amb la realitat present ni amb la trajectòria de pluralitat dels mitjans de la CCRTV” i demana que s'eviti la reiteració de la fórmula concreta de protesta que “projecta el descrèdit sobre el conjunt dels partits polítics” i “no s'adiu amb la missió específica d'afavorir la participació que pertoca al servei públic de l'audiovisual”. Per al CAC, doncs, la protesta és desmobilitzadora. Cal dir que també destaca el dèficit de programes de debat polític i de participació cívica, fet que abonaria la banalització de la política democràtica.

El Síndic de Greuges de Catalunya també va participar a 2005 en la polèmica i en un informe determinava que els blocs són lesius amb el dret a la informació i recomanava buscar fórmules que apliquessin criteris professionals a la informació electoral.

El Sindicat de Periodistes de Catalunya

El Sindicat de Periodistes de Catalunya (SPC) no ha deixat d'emetre comunicats sobre el tema, amb una postura pública sempre contrària als blocs. A maig de 2006 valora amb una certa neutralitat els acords més flexibles de la CCRTV però batalla contra la presència de polítics a la gestió dels mitjans:

“Ara no serà obligat el minutat diari de cada informació ni l'ordre ha de respondre a la representativitat electoral més o menys gran. Però no es qüestiona que del còmput global de la campanya s'han de desprendre uns percentatges d'acord amb la influència electoral, ni que el pluralisme s'hagi de traduir en proporcionalitat, més o menys estricta. Per això faria falta un consell d'administració que no es limités a representar els interessos dels partits, que fos un òrgan de gestió de les empreses de la Corporació i que defensés criteris d'independència i de neutralitat informativa que no necessitessin la tutela dels representants polítics, de vegades ells mateixos responsables de la campanya electoral respectiva”.

La darrera decisió de les juntes electorals davant el recurs de CiU fa manifestar l'SPC, en el seu *Balanç de la mobilització contra els blocs electorals* del 5 juny de 2007, que s'obre una etapa nova:

“Creiem, per tant, que s'obre una nova perspectiva d'avenç en la lluita professional contra els blocs electorals, i que des de la força que ens dóna la darrera mobilització, s'ha de pressionar partits polítics i consells d'administració perquè deixin d'apel·lar a la falsa obligació de sotmetre's a la Llei Electoral i respectin els criteris professionals amb què suposadament es fa la informació política quan no hi ha campanya. I diem suposadament perquè si en algun mitjà hi hagués encara comissaris polítics que amenassin el pluralisme i la neutralitat proclamats en la lletra de les lleis que el regulen, la solució no seria el repartiment «equitatiu» del pastís, erosionant la professionalitat dels informadors, sinó la reforma legal que assegurí la desgovernamentalització i la despartidització d'aquests mitjans, en la línia de la tan anhelada i potser aviat assolida de la CCRTV, que hauria d'inspirar les normatives de les radiotelevisions públiques locals i que des de l'SPC apremiem a aprovar definitivament ben aviat”.

Aquesta és la discussió de fons des de fa anys amb què comença i acaba el relat de la protesta: *despartiditzar* el normal funcionament dels mitjans de comunicació públics.

IV. CONCLUSIONS

L'acurada anàlisi de la situació dona una imatge de la dificultat d'una possible solució. En primer lloc, cal fixar-nos en què ha fet cada part implicada per arribar a un consens potencial. El **context global** en què s'ha de veure és un calendari electoral de profusió extraordinària, vuit eleccions entre 2003 i 2007, i el retard de l'aplicació de la Llei de l'Audiovisual i la de la CCMA, en les quals els professionals havien posat esperances d'un avenç pel que fa a la minimització de la tutela política.

Pel que fa a la **manifestació d'intencions**, han estat els col·lectius professionals els que han mantingut les demandes, en primer lloc, sense vaga de firmes, i des de 2003, amb la mesura de pressió de no assumir la informació si aquesta és tan pautada. Els arguments dels professionals són sostinguts i es basen en alguns punts clau. D'una banda, la global despolitització de la gestió dels mitjans públics. De l'altra, les dificultats pràctiques i la anormalitat de tractar informació electoral com a propaganda, equiparant uns blocs i els altres.

Les institucions professionals els han donat suport, amb un paper més remarcable del Col·legi de Periodistes en els darrers anys, en els qual s'ha estès la protesta a més mitjans. Els arguments del Col·legi, del Sindicat i dels professionals coincideixen, així com alguna intervenció del Síndic de Greuges.

Pel que fa al Consell de l'Audiovisual, ha estat la institució més implicada en la vigilància del pluralisme i en l'intent de mediar amb els professionals. La seva ha estat una tasca lloable però cal tenir en compte que les lògiques dels consells d'administració, de les institucions públiques i d'alguns professionals amb tasques de responsabilitat es troben enmig de la situació més realista, de proximitat amb els partits, que poc han manifestat una renúncia als blocs tal com estan.

Han estat els partits polítics les institucions més tèbies amb la superació dels blocs, quan no totalment oposades a la flexibilització. Els partits amb més representació parlamentària han vist com a més beneficiats als més petits i aquests darrers no han estat prou forts per tirar endavant el que havien afirmat, que s'eliminarien. Tant el PSC com CiU han interposat recursos a les juntes electorals en diversos moments per una pugna que és més bipartidista que de descontentament amb els blocs.

Pel que fa al **futur de la vaga**, no es plantegen canvis si no hi ha cap modificació en el context. L'únic element que ha variat fins al moment ha estat la darrera sentència de les juntes electorals, que no tots els professionals veuen com un avenç, ja que fins al moment han viscut més suport a les queixes dels partits majoritaris, que han reforçat els blocs.

La protesta s'ha estès a més mitjans públics, liderada del Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio, però està encallada, segons els mateixos professionals. Es considera que falta unió interprofessional encara que no hauria de ser un problema només dels mitjans públics, sinó de la ciutadania i del dret a la informació independent. També els resulta sorprenent que es focalitzi tant en els mitjans públics si no suposen tot l'espectre d'arribada a les audiències.

Sobre els **blocs electorals mateixos**, és prou evident que no tenen cap empara legal i que fins a la darrera sentència de la JEP, han estat les juntes electorals les que han donat suport a les demandes dels partits polítics. Els consells d'administració dels mitjans, en tant que de manera més o menys independent representen els partits, han intentat suavitzar els blocs amb sort diversa. Tal com han remarcat algunes institucions professionals, alguns partits han desautoritzat, amb els recursos, als seus membres en els consells.

Els blocs estan immersos en un context més ampli de com es nodreix i es difon la vida política. El paral·lelisme entre propaganda i relats de campanya segons unes quotes "parlamentaritzada" la vida política. Els partits són uns actors fonamentals i les eleccions moments de participació necessària però regir així la informació no sembla que estigui beneficiant cap dels actors.

V. RECOMANACIONS

Atès que, com hem vist, la protesta perjudica tant la imatge dels partits com la dels periodistes, ens afegim a la postura del Consell de l'Audiovisual i del Col·legi de Periodistes de superar-la en benefici mutu.

1) Als professionals

Els consells de redacció, els comitès professionals i les associacions periodístiques haurien de valorar quins són els efectes de la protesta fins al moment i si realment, la "desídia" o el cansament que pugui generar els perjudica a ells també. Si la protesta vol millorar les condicions de treball, una erosió de la consideració professional no seria desitjable.

No s'ha de menystenir que els espectadors poden sentir que altres col·lectius estan sotmesos a pressions polítiques i no insisteixen en la protesta. El cansament el pot generar un calendari electoral atapeït, uns formats d'informació encarcarats i també la reiteració de la queixa.

La via legal per separar clarament propaganda d'informació pot ser explorada però aleshores s'hauria de generar una clima que faciliti una major confiança mútua, molt deteriorada. En primer lloc, la vetlla per la independència i l'exercici de la neutralitat han de quedar clares i el seu treball ha de poder sotmès a revisió tot l'any. En segon lloc, ha de generar alternatives de programació televisiva que superin els blocs electorals i mostren la vida política d'una manera rica i plural.

La flexibilització dels blocs es podria acceptar com un estat transitori si realment es busquen acords més clars que donin confiança a les dues parts. Els professionals dels mitjans públics (i també dels privats si entenem la informació com un servei públic) han d'entendre que es deuen a la missió pública de fomentar la participació, en la mesura de les seves possibilitats reals.

Pel que fa als editors, aquests han d'assumir la seva funció de vetlla per les missions del mitjà que estipuli el contracte-programa i de filtre i jerarquitització de la informació. La dificultat d'intermediar entre redactors i càrrecs de gestió els torna una peça clau de la imatge d'independència i de neutralitat i de la bona feina periodística.

2) A les formacions polítiques

Els partits polítics, i encara més en l'horitzó de la implementació de la Llei de l'Audiovisual, han de reflexionar si mantenir els blocs d'informació de la campanya electoral tal com es fa des de fa anys els està beneficiant en algun sentit. El cansament electoral i la por de l'abstenció no només han d'afectar a les dates de les eleccions o a què poguem votar durant més dies, sinó que han de dur a una anàlisi més àmplia.

Detectada la realitat de què pot apropar-los a la ciutadania, caldria deixar de carregar en els professionals dels mitjans públics uns formats que fan baixar les audiències i els posen en contra els informadors. Si la innovació fa uns anys va ser l'aplicació del màrqueting polític, la sobredimensió de les campanyes i un augment dels dissensys en publicitat electoral, ara fóra moment de continuar innovant.

Els partits han de delegar en els òrgans on poden trobar consens, els consells d'administració dels mitjans, les decisions sobre la gestió dels públics, i aquests consells han d'intermediar entre els seus professionals i les organitzacions polítiques, amb la independència necessària per entendre que la pluralitat s'ha de fomentar en tot l'exercici professional.

Tal com ha demanat el Col·legi de Periodistes, cessar els recursos davant les juntes electorals seria un final de la imatge partidista i mercantilista de la vida política. Com a òrgan d'arbitratge, els partits també tenen representació en el Consell de l'Audiovisual, que fins ara ha publicat amb pulcritud informes sobre pluralitat que es poden fer no només en època electoral.

3) Al Consell de l'Audiovisual

El Consell de l'Audiovisual s'ha implicat en la mediació del conflicte i és bo que ho continuï fent malgrat l'encallament. El punt d'enfrontament sobre la defensa de **l'equitat** o de **l'autoregulació** s'ha de superar amb la garantia que el mateix Consell pot oferir un servei de vigilància si hi ha queixes.

Les seves recomanacions són del tot vàlides però amb un marge per continuar explorant el final de la tutela dels partits en la informació electoral. Que el periodisme és una professió autoregulada no es pot obviar, ja que aquesta és la seva naturalesa cívica i jurídica. El que cal veure és si durant les campanyes electorals aquesta excepció s'ha d'aplicar en uns blocs tancats o si cal acabar aquest format si es demostra que desmobilitza.

És cert que la protesta desacredita la classe política, tal com ha publicat el CAC, i també ho sembla que no són els blocs els que puguin "afavorir la participació", sinó que podria ser el contrari. En falten estudis específics.

4) Als consells d'administració

La funció dels consells és vetllar per la pluralitat en la gestió del mitjà i no per un interès partidista determinat. Caldrà veure com evoluciona l'aplicació de la Llei de l'Audiovisual i si es reforma del tot la presència de càrrecs directes dels partits en els consells dels mitjans. La demanda dels professionals, cal recordar-ho, no és només

sobre els blocs sinó sobre el que s'ha dit *partidització* dels mitjans públics. També és en en el si dels consells que es pot baixar al terreny concret de mesures que generin confiança mútua.

5) A les juntes electorals

Si fins ara les decisions de les juntes han estat marcades per l'arbitrarietat i la diversa argumentació segons cada sentència, fóra positiu que la darrera pugui mantenir-se si hi ha algun recurs més, i doni marge tants als professionals com als consells per trobar un consens al voltant de com informar de la campanya.

6) A les institucions i l'acadèmia

Cal investigar quin és el pes real de la informació dels mitjans públics en les decisions electorals de la ciutadania. Ni els mitjans públics representen tot l'espectre de consum audiovisual ni els blocs tenen tanta audiència per mantenir aquest conflicte sense solucions.

Unes dades concretes sobre com afecta el tipus de màrqueting polític, propaganda i informació televisiva controlada incloses, potser treurien pressió tant als partits com als professionals dels mitjans afectats.

La vetlla de totes les institucions i de l'acadèmica per la pluralitat, la formació i la innovació de formats és molt necessària per desencallar el que ja es denomina com un *clàssic* de les eleccions, o una *cantarella* que cansa.

Com a proposta final seria fer una **MORATÒRIA** del blocs en una doble versió:

- La primera, més contundent, seria suspendre'ls seguint la darrera sentència de la JEP i fins que s'arribi a un acord sobre la independència dels professionals i les garanties de confiança que els comitès professionals poden oferir.
- La segona, que no generaria conflicte en els consells, seria fer la vaga de signatures sense repetir la queixa mentre avança tant la Llei de l'Audiovisual com la via legal a què es puguin acollir els professionals.

Tant en un cas com en l'altre, el Consell de l'Audiovisual pot ser la garantia efectiva d'una tutela independent i només en un cas extraordinari en què un partit, tant parlamentari com de fora del ventall congressual, ho demani. Els partits han d'investigar què desmobilitza realment la gent i els professionals han d'oferir noves maneres, més engrescadores per a tots, d'informar sobre la vida política.

Barcelona, 15 de desembre de 2007

Dra. Carme Ferré Pavia
Professora titular del Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació
Universitat Autònoma de Barcelona

CODA FINAL EN LA PRESENTACIÓ DE L'INFORME

El marge de temps entre la finalització de l'estudi i la seva presentació ha afegit un altre encontre electoral a 9 de març de 2008 (eleccions generals), en plena polèmica sobre els blocs i la crisi en la conformació de la nova CCMA, no resolta fins al 25 d'abril.

Pel que fa als blocs dels informatius, la resolució de la CCMA de 13 de febrer de 2008 de mantenir-los amb uns límits com els que havia marcat Barcelona Televisió a 2007, de còmput global i llibertat d'ordre d'aparició dels grups, va ser lamentada pel Col·legi de Periodistes i va dur el 20 de febrer a la convocatòria de vaga (no de signatures, sinó laboral) d'unes hores al dia a Catalunya Ràdio, desconvocada el 6 de març pel "compromís" de pactar una fórmula alternativa.

Els informatius de TV3 van continuar llegint la protesta de manera similar a les campanyes estudiades. El desencallament de la CCMA, només quan s'havia demanat empara al Parlament per proposar canvis legislatius, tanca un període de crisi que ha revelat que falta molt per a la despolitització dels mitjans públics.

Ara més que mai, cal explorar més àmpliament com generar d'àmbits de negociació político-comunicativa, amb aquell clima de confiança mútua molt deteriorat. Les recomanacions anteriors sobre la cura del prestigi professional, la vetlla per la independència i l'exercici de la neutralitat i les alternatives de programació televisiva que mostren la vida política d'una manera rica i plural continuen vigents.

Barcelona, maig de 2008